

אלוף (מיל') יגאל אלון

1980-1918

מפקד ומצביא במלחמת העצמאות

רא"ל (מיל') יצחק רבין

כי יש לתקוף מצפון, לכבוש את יהוד ואת וילהלמה ולנוע בכוח מרכזו לכיוון בן שמן, לוד ולאחר מכן רמלה. לאחר כיבוש יערים אלה תוכנן לפנות מזרחה עם כוחות חטיבת "יפתח", והחטיבות 8 ו"הראל" תוכננו לתקוף מכיוון קריית ענבים-מעלה החמישה כלפי צפון.

בהכוונתו של יגאל אלון ותחת פיקודו, שונתה התכנית באורח המצביע על תחילתה של מחשבה צבאית חדשה בהדרגתו. במקום התקפה בורוע אחת תוכננה התקפה בשתי זרועות. חטיבה 8 בסיוע גדוד מחטיבת "אלכסנדרוני" תוכננה לתקוף מצפון, לכבוש בהתקפת לילה את וילהלמה ואת יהוד, (שנקראה אז יהודיה) להתקדם דרך הכביש המוביל מוילהלמה לכיוון בן שמן דרך בית נבאללה, כאשר "יפתח" תתקוף מדרום מכיוון גור לכיוון נבי דניאל וגמזו. הדבר נועד ליצור כבר בשלב הראשון כיתור של כל הכוחות, שנמצאו בלוד וברמלה ממערב, למנוע כל אפשרות של תגבורם בכוחות העיקריים של הליגיון, שחננו באזור לטרון-רמאללה, ולהכשיר את התנאים לנפילת לוד ורמלה, גם על ידי המחשת עוברת כיתור שתי ערים ערביות אלה, על הכוחות שנמצאו בהן. כלומר, למעשה היה זה ניסיון ראשון, שנעשה בתקופת מלחמת העצמאות לאו דווקא להתקפה חזיתית בקנה מידה גדול, אלא להתקפה, שמצביה לעצמה יעד של כיתור כוח גדול ושל אזור מאוכלס על-ידי הערבים בצפיפות רבה. בכך יש לראות את תחילתה של מחשבה צבאית חדשה בהדרגת יגאל אלון: כיתור ולא התקפה, שאינה יוצרת הכרעה בסיסית כבר בשלב הראשון.

המבצע אכן נערך לפי תכנית זו, הביא לנפילתן של לוד ורמלה תוך שלושה ימים מתחילת המבצע, ואפשר את המשך המהלך כלפי מזרחה. היעד הראשון הושג, הורחקה הסכנה מאזור תל-אביב, אך בשלב השני לא הצלחנו להגיע לכיבוש לטרון. כתחליף לכיבוש לטרון כאמצעי לפריצת המצור על ירושלים, נבחרה תכנית אלטרנטיבית, שהרחיבה את אזור השליטה הישראלי דרומה, עד דרומית להר טוב ובית שמש של היום. בכך נוצר פרונדור רחב יותר בין השפלה לירושלים, שהבטיח את קיום הקשר לירושלים בשני צירים, ואפשר לפתוח את "דרך בורמה" ככביש. הישגי מבצע "דני" ביססו למעשה את הקשר לירושלים בתקופה שבין מלחמת העצמאות למלחמת ששת הימים.

המבצע השני, שיגאל אלון פיקד עליו והיה אחראי לתפיסה שכיוונה אותו, היה מבצע "יואב". עד למבצע זה היה הצבא המצרי הגורם, שהכתיב למעשה את מהלכי המלחמה בדרום, ופעולות (המשך בעמ' 57)

את תפיסתו הצבאית של אלוף (מיל') יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ואח"כ מפקד חזית הדרום, מן הראוי לבטא לא בהרצאות תיאורטיות, אלא בהדגמת יישומן. תפיסות אלה יושמו בזמן המעבר מהיותו מפקד הפלמ"ח להיותו מצביא מלחמות התנופה של ישראל, והותאמו לממדים שגדלו, לאמצעים שהשתנו ולבעיות הלחימה נגד צבאות ערב.

יגאל אלון פיקד בעיקר על כמה ממבצעי התנופה של מלחמת העצמאות, כלומר מרגע שצה"ל עבר למתקפה. הייתה זו, על פי רוב, מתקפה בגזרה אחת, כי כדי להגיע למתקפה באותם ימים היינו זקוקים לריכוז כוחות, וריכוז כוחות כזה יכול היה להיעשות בגזרה אחת בלבד. כוונתי למבצע "דני", בחזית המרכז, ולמבצעים "יואב", "חורב" ו"עובדה" בחזית הדרום.

המבצע הגדול הראשון היה מבצע "דני", ומן הראוי להזכיר היום את המציאות של ערב המבצע. הליגיון הערבי החזיק במרבית שטחה של הגדה המערבית, ואיים בעת ובעונה אחת על שני מרכזים בעלי חשיבות אסטרטגית ורגשית למדינת ישראל: ירושלים ותל-אביב. ירושלים הייתה כמעט מנותקת, הליגיון החזיק בלטרון ושלט על הדרך המובילה מתל-אביב לירושלים. נפתח אמנם נתיב מוגבל לתנועה לירושלים, הלאו היא "דרך בורמה", אולם בעיקרה הייתה התנועה לירושלים משובשת, לא הייתה אספקת מים מן השפלה, והעיר חיה למעשה במציאות של מצור. אזור תל-אביב, שהיה בו ריכוז האוכלוסין היהודי הגדול בארץ ישראל, נמצא גם כן תחת איום. הכוחות הערביים שלטו ברמלה, בלוד ובשרה התעופה שבלוד, ולמעשה ניתן לומר שהקו עבר כחמישה עד שישה ק"מ מתל-אביב-יפו.

היה ברור שהמשימה האסטרטגית המרכזית בתום ההפוגה הראשונה חייבת להשיג את היעדים הבאים, בהתאם לסדר העדיפות הבא: כיבוש לוד ורמלה והרחקת האיום מתל-אביב ומהציר שקישר את תל-אביב לירושלים, ולו גם בנתיב המפוקפק של "דרך בורמה". היעד השני, לאחר השלמת היעד הראשון היה לפרוץ את המצור על ירושלים, והיעד השלישי, אם הזמן והכוחות היו מאפשרים זאת, היה להגיע גם למבואות רמאללה ולרחוק את הליגיון הערבי מהשליטה שלו בצפון ירושלים ועד נבי סמואל ונבעת הראדאר ועד בכלל.

הכוחות, שהוקצו למבצע היו: חטיבת "הראל", חטיבת "יפתח" של הפלמ"ח, חטיבה 8, שהייתה החטיבה המשוריינת, וכללה מה שאו נקרא גדוד טנקים וגדוד חרמ"ש, וכוחות מחטיבת "קריית".

לקראת המבצע עצמו נערכו דיונים, שבהם באו לידי ביטוי מספר גישות: גישה אחת, שנתמכה על ידי המטה הכללי של צה"ל, גרסה

יגאל אלון חניכו ופקודו של יצחק שדה. הוא העריך והעריך את יצחק שדה והיחסים, ששררו ביניהם, היו יחסי אב וכן כמעט. בחזית הדרום היה יצחק שדה פקודו של יגאל אלון והוא הציע שינוי בתכנית: במקום שחטיבתו, חטיבת השריון, שהייתה הכוח המרכזי והנייד העיקרי של חזית הדרום, תישאר בשלב הראשון בעתודה ותפעל רק לאחר שלושת הניתוקים, הוא הציע ליגאל אלון שחטיבתו תתקוף את עיראק מנשיה כבר בשלב ראשון, או אור לבוקר הראשון של המלחמה (שכן המלחמה התחילה בהתקפת לילה). ליגאל אלון היה כנראה קשה לעמוד בפני הפצרותיו של יצחק שדה ולהתנגד לדרך מחשבתו, והוא קיבל את הצעתו בניגוד לדעת כל אנשי המטה.

ההתקפה נכשלה. כתוצאה מכך נשארו בשלב הראשון בלי אגרוף משוריין וצריך היה להמשיך את הלחימה. בלא שיהיה בידנו המכשיר העיקרי לניצול הניתוקים ולחיסול מה שאחר כך התפתח לכיס פלוגיה. על אף זאת, דבק יגאל אלון בתכנית בתנאיה הקשים מאוד, ולאחר סדרה של קרבות, שבהם היו גם כישלונות, בוצע הניתוק המרכזי באזור ג'וליס-ניר-עם. יגאל אלון החליט לדלג על שלב ולהעביר את הכוחות שנותרו מחטיבה 8 והיו כשירים לפעולה לא לחיסול כיס פלוגיה, אלא לכיבוש של באר שבע, שהיא צומת הדרכים ולב הנגב.

גם שלב זה בוצע. באר שבע נכבשה, ולאחר כשמונה ימי לחימה (מה-15 עד ה-23 באוקטובר) נאלצנו להפסיק את הלחימה במצב שבו הצבא המצרי היה מכותר ומנותק ואיבד כל יכולת יזמה. בגלל שיקולים בינלאומיים נכפתה עלינו הפסקת אש על ידי האו"ם. הצבא המצרי מצא עצמו בהפסקת האש במצוקה גדולה. הוא ניצל את העובדה שלא הגענו עם הכוחות עד חוף הים באזור זיקים, מתח רשתות ממש על שפת הים, ובחיפוי האו"ם פינה את כל הכוחות, שהיו מנותקים מעבר לאזור בית חנון. לאחר הפסקת הלחימה נסוג כל הצבא המצרי מהאזור שמאשרד אשקלון ועד יד מרדכי, לעזה וכל השטח הזה שוחרר. למעשה בעקבות מבצע "יואב" קופלו כמעט כל הישגי הצבא המצרי. נשארו בשליטתו רצועת עזה, אזור ניצנה וחטיבה מנותקת בכיס פלוגיה.

מבצע "יואב", תחת פיקודו של יגאל אלון, שינה לחלוטין את המצב הצבאי בדרום. הדרום כולו שוחרר, הדרך לנגב נפרצה, הצבא המצרי נפגע קשות ופסק להיות גורם יזום בהמשך מלחמת העצמאות.

צה"ל היו בעיקרן פעולות התגוננות. גם כאן מן הראוי לזכור, שהצבא המצרי התקדם לתוך שטח ארץ ישראל מאז הפלישה ועד אוקטובר 1948 בשני צירים: ציר עיקרי לאורך ציר החוף, שכתוצאה ממנו נכבשו רפיח, חאן יונס, עזה, אשקלון ואשרד, וכוחות סיוור מצריים הגיעו עד יבנה. ציר שני: ניצנה-ביר עסלוג-באר שבע ועד חברון, וציר רוחב בין אשקלון-פלוגיה-עיר-אק מנשיה-בית גוברין, מעין חגורת רוחב, שחיברה את שני הצירים בין אשקלון לחברון וניתקה את היישובים ואת הכוחות שכנגב מצפון הארץ.

בתכנון המבצע גיבש המטה, בניצוחו של יגאל אלון תפיסה, שהייתה שונה לחלוטין מדרך ניהול המלחמה כנגד המצרים עד למבצע "יואב".

בשלב ראשון הייתה המטרה להביא לניתוק הצבא המצרי ולביתורו. הניתוק היה צריך להיעשות באזור בית חנון כלומר דרומית ליד-מרדכי ולהביא לכך שהכוח המצרי, שתי חטיבות מתוגברות שנמצאו באשקלון ובאשרד, ינותקו מבסיסי התגבור והאספקה שלהן בעזה ודרומה. ניתוק שני צריך היה להיעשות מזרחית לעיראק מנשיה ובכך לנתק את החיבור בין הכוחות שהיו באזור אשקלון-פלוגיה. ניתוק שלישי צריך היה להתבצע לאורך הציר שמוביל מג'וליס לניר-עם באזור גבעה 113 (קצת מערבית לעיראק סואידן), ועל ידי כך להפוך את הצבא המצרי מגורם מכתוב לגורם שיצטרך להגיב.

בשלב שני הייתה המטרה להביא לשבירת החטיבה המצרית השלישית, שנמצאה באזור פלוגיה-עיראק מנשיה, ובכך לפרוץ פריצה רחבה לנגב המנותק. דבר זה צריך היה להיעשות בעיקר על ידי חטיבה 8. בשלב השלישי הייתה המטרה להגיע לכיבוש אשקלון, לכיתור הכוח, שנמצא באשרד ולאחר מכן לכיבוש באר שבע. בשלב רביעי תוכנן לכבוש את עזה.

תפיסה זו הייתה שונה לחלוטין מגישות קודמות, משום שהיא לא חתרה להשיג פריצה לנגב או כיבוש יעד בולט בשלבים הראשונים, אלא שאפה, להגיע לכיתור הצבא המצרי ולמיטוטו, ולהפיכתו מגורם הקובע את מהלכי הקרב והמלחמה, לגורם שמהלכיו יוכתבו באורח מוחלט על ידינו. השלב הראשון, קרי שלושת הניתוקים, בוצע בשינויים קלים. אולם שאר התכנית שונתה, לפי הצעתו של יצחק שדה.

כאן ניצב יגאל אלון בפני בעיה אישית מורכבת: במשך שנים היה